

VII. ORTAÇAĞ AVRUPASI'NDAKİ DİĞER GELİŞMELER:

* Magna Charta (Büyük Şart - 1215)

1215 yılında İngiltere kralı ile halk arasında imzalanmış bir sözleşmedir. Bu sözleşme İngiliz demokrasisinin ilk adımı sayılır. Magna Charta'ya göre; kral halktan habersiz vergi almayacak, özgür kişileri haksız yere tutuklamayacak, hapis ve sürgün cezası vermeyecekti. Bir çeşit anayasa niteliğinde olan Magna Charta, İngiltere'de parlamento yönetimine giden yolu açmıştır.

* Yüzyıl Savaşları (1336 - 1453)

Nedenleri:

- 1) İngiltere'nin yayılmacı politikaları
- 2) İngiltere kralının Fransa tahtına ve topraklarına göz koyup saldırıya geçmesi

Gelişimi:

- 1) Fransızlar savaşın başında yenilmişlerdir.
- 2) Ancak Jan Dark adında bir kızın milli ruhu canlandırmasıyla Fransızlar galip gelmiştir.

Sonuçları:

- 1) Avrupa'da ilk kez barut Kresy Savaşı'nda (1346) kullanılmıştır.
- 2) Feodalite zayıflamaya, mutlak krallıklar güç kazanmaya başlamıştır.
- 3) Osmanlıların Balkanlarda rahatça ilerlemesini sağlamıştır.
- 4) İngiltere'nin yenilmesi üzerine, İngiltere'de başlayan iç savaş sonucu derebeylik zayıflamıştır. (1453 - 1481) **Çifte Gül (İki Gül) Savaşları** ile mutlak krallık güçlenmiştir.

Yüzyıl Savaşları

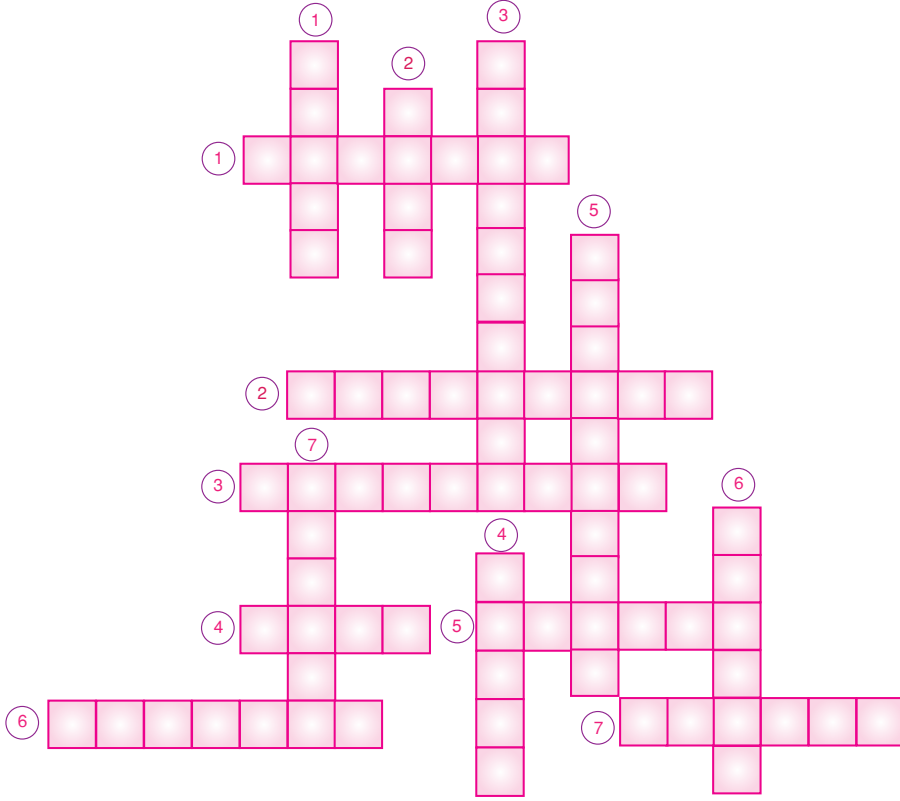
Etkinlik 1

Aşağıdaki boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Kavimler Göçü sonucunda ..... İmparatorluğu ikiye ayrılmıştır.
2. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının yarattığı otorite boşluğu ve barbar saldırıların yarattığı güvensizlik ortamı ..... rejiminin doğmasına yol açmıştır.
3. .... Avrupa'da sanat ve ticaretle uğraşan sınıftır.
4. Afroz, enterdi ve endüljans uygulamaları ..... etkin bir güç olduğunun kanıtıdır.
5. .... düşünce, bilimsel ve akılcı düşünce yerine, dinsel bilgileri ön plana çıkararak oluşturulmuş dogmatik görüşlerdir.
6. Feodalite ..... ile zayıflama sürecine girmiş, barutun ateşli silahlarda kullanılması ve Avrupa'da dış ticaretin gelişmesiyle yıkılma aşamasına girmiştir.
7. Haçlı Seferleri, Yüzyıl Savaşları ve İki Gül Savaşları sonucunda ..... zayıflamış, ... güç kazanmıştır.

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

SOLDAN SAĞA

1. Papanın Hristiyan bir ülkeyi halkı ile dinden çıkarmasıdır.
2. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının yarattığı otorite boşluğu ve barbar saldırıların yarattığı güvensizlik ortamı ile ortaya çıkmış merkezi olmayan bir sistemdir.
3. Ortaçağ'da Avrupa'da bilimsel ve akılcı düşünce yerine, dinsel bilgileri ön plana çıkararak oluşturulmuş dogmatik görüşlerdir.
4. Belli yükümlülükler ve angaryalar karşılığında kiralanan topraktır.
5. Kilise tarafından bir kişinin din ve toplum dışına itilmesidir.
6. Koruyandır. (Himaye eden)
7. Kavimler Göçü'ne yol açan Türk devletidir.

YUKARIDAN AŞAĞI

1. Haçlıların, I. Haçlı Seferi ile ele geçirdikleri Anadolu Selçuklularının başkentidir.
2. Feodal dönemde derebeylerin egemenliği altında tarımla uğraşan ve toprakla birlikte alınıp satılan kişilerdir.
3. Katolik Kilisesi'nin halkı günahlarından arındırmak amacıyla sattığı af kağıdıdır.
4. Korunandır. (Himaye edilen)
5. Katolik Kilisesi'nden çıkmak isteyen veya papaya karşı gelen kimseleri yargılayan mahkeme ve bu kimselere yapılan işkencedir.
6. Tüm Ortaçağ boyunca Avrupa'da hüküm süren devlettir.
7. Ortaçağ Avrupası'na egemen olan etkin güçtür.

1. 375 tarihinden itibaren Hunların Karadeniz'in kuzeyine doğru gitmeleri; Gotlar, Gepitler ve Vandallar gibi kavimlerin Avrupa'nın içlerine doğru göç hareketlerine, Avrupa'daki kavimlerin birbirleriyle karışıp kaynaşmasına ve bugünkü İngiltere, Fransa, İspanya gibi devletlerin temellerinin atılmasına neden oldu.

Bu durumun Avrupa'da;

- I. Etnik yapının değişmesi
II. Türk kültürüne ait etkinliklerin görülmesi
III. Yeni siyasi oluşumların ortaya çıkması

gelişmelerinden hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız III   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

2. Orta Çağ'da meydana gelen Kavimler Göçü'nün sonuçlarından bazıları şunlardır:

- I. Yerel yönetim güçlerinin oluşmasıyla feodalite ortaya çıkmıştır.
II. Avrupa'nın etnik coğrafyası değişmiştir.
III. Katolik Kilisesi güçlenmiştir.

Bu sonuçların, ilgili olduğu alanlarla eşleştirilmesi, aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	Siyasal	Dinsel	Toplumsal
A)	II	I	III
B)	III	II	I
C)	I	III	II
D)	II	III	I
E)	I	II	III

3. Kavimler Göçü sonucunda Batı Roma topraklarına giren pek çok kavim, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olmuş ve bu topraklar üzerinde birçok devlet kurulmuştur.

Yalnız bu bilgiye bakılarak, Kavimler Göçü'nün Avrupa'nın aşağıdaki özelliklerinden hangisinde değişikliğe yol açtığı savunulabilir?

- A) Dinsel inanış   B) Siyasi yapı
C) Ekonomik yapı   D) Sanat anlayışı
E) Sosyal yapı

4. I. Kilise ve Papalık
II. Burjuvalar
III. Senyörler
IV. Merkezi krallıklar

Kavimler Göçü'nün ortaya koyduğu sonuçlar dikkate alındığında, yukarıdakilerden hangi ikisinin güç ve etkinliklerinin artmasında etkili olduğu söylenebilir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

5. Kavimler Göçü'nün sonucunda Avrupa'da kralların merkezi otoritelerinin zayıflaması, feodalite rejiminin doğmasına neden olmuştur.

Bu durum Avrupa'da;

- I. Toplumda eşitliğin yaygınlaşması
II. Özgür düşünce ortamının oluşması
III. Siyasal yapının değişmesi

gelişmelerinden hangilerinin yaşandığının kanıtıdır?

- A) Yalnız III   B) I ve II   C) I ve III
D) I, II ve III   E) II ve III

6. Ortaçağ Avrupası'nda geçerli olan feodalite sisteminde, kralın elindeki yetkiler çok sayıda derebeyi arasında paylaşılmıştır. Otorite boşluğundan yararlanan papa, aforoz, enterdi ve endüljans gibi yetkileri kullanarak halkı denetim altına almıştır.

Bu bilgiye bakılarak, Ortaçağ Avrupası ile ilgili;

- I. Merkeziyetçi yapının bulunmadığı
II. Gelişmeyi önleyici engellerin ortadan kaldırıldığı
III. Kilisenin etkin bir güç olduğu

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) II ve III

7. Orta Çağ'da kiliseyi temsil eden Papalığın;
- Krallara taç giydirmesi,
  - Kendi hakimiyetinde büyük topraklara sahip olması
  - Aforoz, enterdi ve endüljans gibi yetkilere sahip olması
- şağıdakilerden hangisine kanıt olarak gösterilemez?**

- A) Siyasal bir güç olduğuna
B) Hıristiyan toplum üzerinde egemenlik kurduğuna
C) Katolik Mezhebi'ni etkin kıldığına
D) Ekonomik güce sahip olduğuna
E) Halk ve kral üzerindeki yaptırım gücünün giderek azaldığına

8. Orta Çağ Avrupası'nda etkin bir güç olan Papanın;
- Krallara taç giydirmesi,
  - Haçlı Seferlerini örgütlemesi,
  - Din adamı yetiştirmesi
- özelliklerinden hangileri, onun siyasi gücünü ortaya koymaktadır?**

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

9. Haçlı Seferleri sonucunda;
- Doğu - Batı ticaretinin gelişmesi ile burjuva sınıfı güçlenmiş,
  - Papaya ve kiliseye olan güvenin sarsılmasıyla skolastik düşünce önemini yitirmeye başlamış,
  - Pusula, kağıt ve matbaa Avrupalılar tarafından öğrenilmiştir.

Bu gelişmelerin, Avrupa'da aşağıdaki alanlardan hangisi üzerinde etkili olduğu ileri sürülemez?

- A) Dinsel   B) Ekonomik
C) Hukuksal   D) Sosyal
E) Kültürel

10. Orta Çağ'da Avrupa'da egemen olan skolastik düşünce, aşağıdakilerden hangisinin çıkarlarının korunması amacıyla etkin hale getirilmiştir?

- A) Burjuvaların   B) Kilisenin
C) Kralların   D) Köylülerin
E) Senyörlerin

11. - Avrupa'da derebeylik rejiminin zayıflamaya başlaması
- Kilise ve papaların dinsel otoritelerinin sarsılması
- Akdeniz ticaretinin önemli ölçüde gelişmesi
- Yukarıdaki gelişmeler, aşağıdaki durumlardan hangisinin sonucunda meydana gelmiştir?**

- A) Haçlı Seferleri
B) Coğrafya Keşifleri
C) Kavimler Göçü
D) Barutun ateşli silahlarda kullanılması
E) İstanbul'un Türkler tarafından fethi

12. Bizans İmparatorluğu'ndaki;

- I. İmparatorların güçlerini tanrıdan aldıklarına inanılması
II. Veraset sisteminin belli bir kurala bağlanmaması
III. Devletin önemli işlerinin senatoda görüşülüp karara bağlanması
IV. İmparatorçelerin de zaman zaman devleti yönetmesi
V. İmparatorluğun yönetim bakımından thema (tema) denilen eyaletlere ayrılması ve yöneticilerinin imparatora bağlı olması

uygulamalarından hangilerinin, imparatorun mutlak monarşik gücünü artırdığı savunulabilir?

- A) I ve II   B) II ve III   C) III ve IV
D) I ve V   E) II, IV ve V

1. Verilen açıklamaya bakılarak; Kavimler Göçü'ne yol açanların Hunlar olduğu, yani Avrupa'da Türk kültürüne ait etkinliklerin görüldüğü yargısına varılabilir. Diğer taraftan kavimlerin birbirleriyle karışıp kaynaşmasıyla bugünkü İngiltere, Fransa, İspanya gibi devletlerin temellerinin atılması Avrupa'da etnik yapının değiştiği ve yeni siyasi oluşumların ortaya çıktığı yargılarını doğrulamaktadır.

YANIT E

2. Kavimler Göçü'nden sonra feodalite (derebeylik) rejiminin ortaya çıkması siyasal, Avrupa'nın etnik coğrafyasının değişmesi toplumsal, Katolik Kilisesi'nin güçlenmesi de dinsel alanla ilgilidir. Dolayısıyla cevap "C" seçeneğidir.

YANIT C

3. Kavimler Göçü sonucunda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ve Roma toprakları üzerinde feodal krallıklar ve yeni devletler kurulması, Avrupa'nın siyasi yapısında yaşanan değişikliklerle ilgilidir.

YANIT B

4. Kavimler Göçü'nün ardından Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla meydana gelen otorite boşluğundan soylular ile kilise ve papalık yararlanmış, güç ve etkinliklerini giderek artırıp Ortaçağ Avrupası'na egemen olmuşlardır.

YANIT B

5. Kavimler Göçü'nün sonucunda Avrupa'da kralların merkezi otoritelerinin zayıflaması, derebeylerin güç kazanmasına yol açmış ve dolayısıyla siyasi yapı değişerek feodalite rejimi ortaya çıkmıştır. Bu durumun toplumda eşitliğin yaygınlaşması ve özgür düşünce ortamının oluşmasıyla bir ilgisi olmayıp Ortaçağ Avrupası ile ilgili olarak bu yargılara ulaşılamaz.

YANIT A

6. Kralların yetkilerinin çok sayıda derebeyi arasında paylaşılmış olmasına bakılarak, feodalitenin merkezi olmayan bir sistem olduğu yargısına ulaşılabılır. Papanın aforoz, enterdi ve endüljans gibi yetkileri kullanarak halkı denetim altına almasına bakılarak da kilisenin etkin bir güç olduğu ifadesine varılabilir. Ancak Ortaçağ Avrupası'na akli ve mantığı reddeden kilisenin öngördüğü skolastik düşünce egemen olmuş, bu da her türlü gelişme ve ilerlemeyi engellemiştir.

YANIT D

7. Papanın sahip olduğu bu yetkiler onun siyasal bir güç olduğuna, Katolik Mezhebi'ni etkin kılarak Hristiyan toplum üzerinde egemenlik kurduğuna ve ekonomik güce sahip olduğuna kanıt olarak gösterilebilir. Ancak halk ve kral üzerindeki yaptırım gücü azalmamış, tam tersi krallara taç giydirmesi, aforoz, enterdi ve endüljans gibi uygulamaları, onun kral ve halk üzerindeki yaptırım gücünü artırmıştır.

YANIT E

8. Ortaçağ Avrupası'nda papanın krallara taç giydirmesi ve Haçlı Seferlerini örgütlemesi, onun siyasi gücünü göstermektedir. Fakat din adamı yetiştirmesi dinsel yetkileri ile ilgilidir.

YANIT D

9. Haçlı Seferleri sonucunda Doğu - Batı ticaretinin gelişmesi ile burjuva sınıfının güçlenmesi ekonomik ve sosyal, papaya ve kiliseye olan güvenin sarsılmasıyla skolastik düşüncenin önemini yitirmeye başlaması dinsel ve kültürel, pusula, kağıt ve matbaanın Avrupalılar tarafından öğrenilmesi de kültürel alanda değişimlere yol açmıştır. Ancak Haçlı Seferlerinin getirdiği bu sonuçların hukuksal alanla bir ilgisi bulunmamaktadır.

YANIT C

10. Ortaçağ Avrupası'nda bilimsel ve akılcı düşünce yerine dinsel bilgileri ön plana çıkararak oluşturulmuş dogmatik görüşler olan skolastik düşünce papa tarafından ortaya atılmış ve kilisenin çıkarlarının korunması amacıyla etkin hale getirilerek tüm Ortaçağ Avrupası'na egemen kılınmıştır.

YANIT B

11. Avrupa'da derebeyliklerin zayıflayarak merkezi krallıkların güçlenmesi, kilise ve papaların dinsel otoritelerinin sarsılması ve Akdeniz ticaretinin önem kazanması, Haçlı Seferlerinin sonuçları arasındadır.

YANIT A

12. Bizans İmparatorluğu'nda imparatorların güçlerini tanrıdan aldıklarına inanılması ve eyalet yöneticilerinin imparatora bağlı olması, imparatorun monarşik gücünü artırmıştır. Ancak veraset sisteminin belli bir kurala bağlanmaması, devletin önemli işlerinin senatoda görüşülüp karara bağlanması ve imparatorların de zaman zaman devleti yönetmesinin imparatorun monarşik gücünü artırdığı söylenemez.

YANIT D

1. Ortaçağ'da Avrupa'da halkın soylular, din adamları, burjuvalar ve köleler olarak sınıflara ayrılması, aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Toplumda sosyal eşitsizliğin olduğunun
B) Kiliselerin toplumda etkin rol oynadığının
C) Sosyal devlet anlayışının olduğunun
D) Bilimsel çalışmaların engellendiğinin
E) Skolastik düşüncenin hakim olduğunun

2. Kilise, Ortaçağ boyunca otoritesini devam ettirebilmek için dini istediği gibi yorumlamaya ve her alanda görüş belirtmeye yoğun çaba harcamıştır.

Böyle bir çabanın;

- I. Kilisenin toplum hayatı üzerindeki baskısının artması
II. Din adamlarının keyfi uygulamalarının artması
III. Eğitim ve öğretimin kilise denetiminden çıkması
- durumlarından hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?**

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

3. Ortaçağ Avrupası'nda Papa, kralları ve halkı aforoz (dinden çıkarma) edebilir ve herhangi bir bölgede enterdi (din işlerini durdurma) ilan edebilirdi. Aforoz edilen krala halk itaat etmezdi. Enterdi ilan edilen bölgede papazlar dini törenleri yapmazdı.

Bu bilgiye dayanarak;

- I. Papanın siyasi etkinliği vardır.
II. Kral dini hayatta belirleyici olmuştur.
III. Siyasi otorite dine dayanmaktadır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) I ve III   C) I ve II
D) Yalnız II   E) II ve III

4. Ortaçağ'da feodal beyler, krallara bağlılık bildirmelerine karşın bağımsız hareket etmişlerdir.

Aşağıdakilerden hangisinin bu durumu kanıtlayan en önemli gelişme olduğu savunulabilir?

- A) Derebeylerin kendilerine ait geniş topraklarının olması
B) Feodal ekonominin köle emeği üzerine kurulmuş olması
C) Feodal sistemde ticaretin gerilemesi
D) Feodal beylerin savaşa hazır ordularının var olması
E) Derebeylerin kendi yönetim ve hukuk sistemlerini uygulaması

5. Feodalite rejiminde;

- Krallar yetkilerini çok sayıda derebeyi ile paylaşmışlardır.
- Derebeyleri hem toprağın hem de onu işleyen çiftçinin sahibi durumundadır.

Buna göre, feodalite rejimiyle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Sınıfsal farklılığa dayandığı
B) Siyasi birlik bulunmadığı
C) Ticari etkinliğin arttığı
D) Merkezi yönetimin uygulanmadığı
E) Tarımın önemli bir ekonomik etkinlik olduğu

6. Kavimler Göçü sonucunda Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmış, Doğu'daki Hıristiyanlar Ortodoks, Batı'dakiler ise Katolik mezhebini benimsemişlerdir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Batı Roma İmparatorluğu yıkılmıştır.
B) Feodalite devlet rejimi haline gelmiştir.
C) Papanın etkinliği artmıştır.
D) Hıristiyan birliği parçalanmıştır.
E) Katolik Kilisesi etkin duruma gelmiştir.

7. Ortaçağ Avrupası'nda papaların elinde geniş yetkiler bulunmaktaydı. Bir kimseyi aforoz ederek dinden çıkarabilir, gerektiğinde yargılama yoluyla birçok kişiye istediği cezaları verebilirdi. Ayrıca soyluların çocuklarına eğitim vermek de kilisenin görevlerindendi.

Buna göre, kilise ve papalık kurumunun aşağıdakilerden hangisinde etkili olduğu söylenemez?

- A) Toplum hayatında etkin rol oynamada
B) Pozitif bilimlerin gelişmesini sağlamada
C) Eğitim-öğretim faaliyetlerini düzenlemede
D) Adalet mekanizmasını kontrol etmede
E) Kendi görüşlerinin herkesçe kabul edilmesini sağlamada

8. İngiltere'de 1215 yılında ilan edilen Magna Charta (Büyük Şart)'ya göre; kral halktan habersiz vergi almayacak, özgür kişileri haksız yere tutuklamayacak, hapis ve sürgün cezası vermeyecekti. Bir çeşit anayasa niteliğinde olan bu belge, İngiltere'de parlamento yönetimine giden yolu da açmıştır.

Buna göre, Magna Charta'nın özellikle, aşağıdaki alanlardan hangisi ile ilgili gelişmelere neden olduğu söylenbilir?

- A) Dini - Ekonomik
B) Siyasal - Dini
C) Hukuki - Siyasal
D) Askeri - Hukuki
E) Ekonomik - Askeri

9. Ortaçağ Avrupası'nda eğitim kurumları manastırların çevresinde toplanmıştır. Din adamları kendi düşüncelerini yaşatmak ve taraftarlarını artırmak için genç kuşakları kilisenin değişmez kurallarıyla eğitmeyi kutsal bir görev saymışlardır.

Bu durumun;

- I. Bilimsel çalışmaların artması
II. Skolastik düşüncenin oluşması
III. Avrupa'da ekonomik yönden birlik sağlanması
- sonuçlarından hangilerine neden olduğu savunulabilir?**

- A) Yalnız I   B) II ve III   C) Yalnız III
D) Yalnız II   E) I, II ve III

10. Ortaçağ boyunca siyasi varlığını sürdüren Bizans İmparatorluğu'nda sanatçılar, işleyecekleri konuları Hıristiyanlığın ve imparatorluğun istekleri ve yarı doğrultusunda seçerek devlet denetiminde çalışmıştır.

Yalnız bu bilgiye dayanarak;

- I. Sanatçılar kendi düşünceleri doğrultusunda eserler vermiştir.
II. Sanat, devletin politikası doğrultusunda şekillenmiştir.
III. Dinin ve imparatorluğun çıkarları ön planda tutulmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

11. Ortaçağ'da kurulan devletler genellikle egemenliklerini dine dayandırmışlar ve krallara, papa tarafından taç giydirilmiştir.

Bu duruma göre, Ortaçağ Avrupası'yla ilgili,

- I. Teokratik devlet anlayışı vardır.
II. Feodal sistem sona ermiştir.
III. Şehir devleti anlayışı egemendir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve III   E) II ve III

12. Hunların Avrupa'ya girmesiyle başlayan Kavimler Göçü, köklü değişikliklere yol açmıştır.

Bu durumun;

- I. Feodal yönetimin oluşması
II. Skolastik düşüncenin yaygınlaşması
III. Kralların otorite kazanması

gelişmelerinden hangilerinde etkili olduğu savunulamaz?

- A) Yalnız I   B) Yalnız III   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

1. Kavimler Göçü sonucunda görülen,

- I. doğu-batı ticaretinin gelişmesi,
- II. feodalite rejiminin yayılması,
- III. Hıristiyanlığın, mezheplere bölünmesi

gelişmelerinden hangileri Kavimler Göçü'nün doğrudan siyasi sonuçları arasında gösterilebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) II ve III

2. Ortaçağ'da Avrupa'da,

- I. mutlak monarşik krallıkların etkin olması,
- II. ekonominin temelini tarıma dayanması,
- III. kültür ve düşünce yaşamında kilisenin etkin olması

durumlarından hangilerinin geçerli olduğu söylenemez?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve III   E) II ve III

3. Haçlı Seferleri sırasında Avrupalıların siyasi, ekonomik ve kültürel yapısında önemli değişiklikler olmuştur.

Buna göre, Haçlı Seferlerinin aşağıdaki sonuçlarında hangisinin Avrupa'nın siyasi yapısında değişikliklere neden olduğu söylenebilir?

- A) Sınıflar arası eşitsizlik azalmıştır.
B) Kağıt ve matbaa Avrupalılar tarafından öğrenilmiştir.
C) Akdeniz ticareti önem kazanmıştır.
D) Din adamlarına duyulan güven azalmıştır
E) Merkezi krallıklar güç kazanmıştır.

4. Ortaçağ'da,

- Doğu ticaret yollarının Müslümanların elinde olması,
- Müslümanların Kudüs'ü alması,
- Bizans'ın Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemesi

gelişmelerinin aşağıdaki olaylardan hangisine neden olduğu söylenebilir?

- A) Haçlı Seferleri'nin başlamasına
B) Coğrafi Keşifler'in gerçekleştirilmesine
C) Avrupa'da feodal yönetimin başlamasına
D) Rönesans Hareketleri'nin başlamasına
E) Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanmasına

5. Haçlı Seferleri sonunda doğudaki buluşların öğrenilmesinin ve kiliseye olan güvenin sarsılmasının, öncelikle aşağıdaki değişikliklerden hangisine neden olduğu savunulabilir?

- A) Merkezi yönetimlerin güçlenmesine
B) Akdeniz limanlarının önem kazanmasına
C) Skolastik düşüncenin eleştirilmesine
D) Kilisenin etkin bir kurum haline gelmesine
E) Dünya ticaret yollarının değişmesine

6. Ortaçağ Avrupası'nda,

- Roma İmparatorluğu'nun parçalanması,
  - Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması,
  - Krallıkların giderek güç ve otorite kaybetmesi
- gelişmeleri sonucunda aşağıdakilerden hangisi yaşanmıştır?**

- A) Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılması
B) Feodalite rejiminin ortaya çıkması
C) Haçlı Seferleri'nin başlaması
D) Magna Carta'nın imzalanması
E) Özgür düşüncenin oluşması

7. Ortaçağ'da Avrupa'da;

- I. Kilise ve din adamlarına duyulan güven azaldı.
- II. Atlas okyanusu limanları önem kazandı.
- III. Merkezi krallıklar güçlenmeye başladı.

gelişmelerinden hangilerinin Haçlı Seferlerinin sonuçları arasında yer aldığı savunulamaz?

- A) Yalnız II   B) Yalnız I   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

8. Ortaçağ Avrupası'nda siyasi, sosyal ve ekonomik alanda birliğin sağlanamamasında,

- I. toprak mülkiyetine dayalı feodal düzenin var olması,
- II. derebeyler arasında siyasi mücadelenin görülmesi,
- III. İngiltere ile Fransa arasında Yüzyıl Savaşları'nın yaşanması

durumlarından hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) I, II ve III

9. Ortaçağda papalar ve kilise, Hıristiyan dünyası üzerinde egemenlik kurmuştur.

Aşağıdakilerin hangisinde bu durum somut bir şekilde ortaya çıkmıştır?

- A) Coğrafi keşiflerin başlamasında
B) Merkezi krallıkların güçlenmesinde
C) Haçlı Seferleri'nin düzenlenmesinde
D) Derebeyliklerin yıkılmasında
E) Rönesans hareketlerinin başlamasında

10. 1215'te İngiltere kralı Yurtsuz Jan'ın kabul ettiği Magna Charta günümüze ulaşan birçok gelişmenin temelini oluşturmuş, Avrupa'da demokrasiye adım atılmıştır.

Buna göre, Magna Charta'nın,

- I. anayasal düzene ortam hazırlanması,
- II. yöneticilerin mutlak olan haklarının sınırlandırılması,
- III. parlamenter yönetimlere geçilmesi

gelişmelerinden hangilerine ortam hazırladığı söylenebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

11. I. Zengin topraklara sahip olması
II. Endüljans satışını gerçekleştirmesi
III. Haçlı Seferleri'ni düzenlemesi
IV. Krallara taç giydirmesi

Yukarıdakilerden hangileri Ortaçağ'da Katolik Kilisesi'ni temsil eden papalığın siyasi bir güç olduğunun göstergesidir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) III ve IV   E) II ve IV

12. Aşağıdakilerden hangisi Ortaçağ boyunca siyasi varlığını sürdürmüştür?

- A) Osmanlı İmparatorluğu
B) Doğu Roma İmparatorluğu
C) Anadolu Selçuklu Devleti
D) Büyük Selçuklu Devleti
E) Memlük Devleti

1. Hristiyanlar, kutsal saydıkları yerleri Müslümanların elinden almak için XI. ve XIII. yüzyıllar arasında aşağıdakilerden hangisini düzenlemişlerdir?

A) Kavimler Göçü
B) Haçlı Seferleri
C) Hint Seferleri
D) Mısır Seferi
E) Coğrafi Keşifler

(2016-LYS)

2. Avrupa'da Kavimler Göçü, Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ve sonrasında Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının getirdiği karışıklıklar devam ederken insanlar kendilerini emniyette hissetmedikleri için güçlü kişilerin koruması altına girme ihtiyacı duymuştur.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine neden olmuştur?

A) Katolik Kilisesi'nin gücünün azalmasına
B) Merkezi krallıkların kurulmasına
C) Cumhuriyet yönetimlerinin başlamasına
D) Feodalite rejiminin oluşmasına
E) Coğrafi keşiflerin yapılmasına

(2013-LYS)

3. Voltaire "Eğer ki biri, dünya üzerinde olup biteni anlamak istiyorsa önce bütün sanatların beşiği, Batı'nın her şeyini borçlu olduğu Doğu'ya bakmalıdır." demiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir?

A) Talas Savaşı'nın ardından Türkler arasında İslamiyet'in yayılması
B) Avrupa'da kralların papalara karşı güçlenmesi
C) Anadolu Selçuklularındaki iktidar sisteminin Osmanlılar tarafından geliştirilerek timar sistemi adıyla uygulanması
D) Haçlı Seferleriyle, İslam dünyasından birçok buluşun Avrupa'ya taşınması
E) İngiltere'de İki Gül Savaşı sonrasında feodalitenin zayıflayarak mutlakiyet rejiminin ortaya çıkması

(2012-LYS)

4. Ortaçağ başlarında Avrupa'nın etnik coğrafyasının büyük ölçüde değişmesinde aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

A) Hristiyanlığın yayılması
B) Haçlı Savaşlarının sona ermesi
C) Kolonizasyon hareketlerinin başlaması
D) Kavimler Göçü'nün ortaya çıkması
E) İslamiyet'in doğması

(1997-ÖYS)

5. Ortaçağ'da Batıda kralların törenle kilisede taç giymelerinin, Doğuda ise Müslüman hükümdarların halifeden menşur almalarının amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Monarşik gücü pekiştirmek
B) Doğu kültürüyle batı kültürünü kaynaştırmak
C) Haçlı düşüncesine son vermek
D) Ulusal devlet kurmak
E) İnanç özgürlüğünü sağlamak

(1995-ÖYS)

6. Aşağıdakilerden hangisi, Ortaçağ boyunca siyasi varlığını sürdürmüştür?

A) Karahanlılar Devleti
B) Gazneliler Devleti
C) Sasaniler Devleti
D) Bizans Devleti
E) Eyyubiler Devleti

(1989-ÖYS)

TARİH

ÇKS - AÇT

İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI

- *İslamiyetin Doğuşu Sırasında Dünya'nın Genel Durumu*
- *İslamiyetten Önce Arabistan*
- *Hz. Muhammed, Dört Halife, Emeviler ve Abbasiler Dönemlerinde İslamiyetin Yayılışı*
- *İslam Kültür ve Uygarlığı*
- *İslam Uygarlığının Diğer Uygarlıklara Etkisi*

AKILLI HARİTAM

İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI

İslamiyetin Doğuşu
Sırasında Dünyanın
Genel Durumu

İslamiyetten önce
Arabistan

Hız. Muhammed
Dönemi

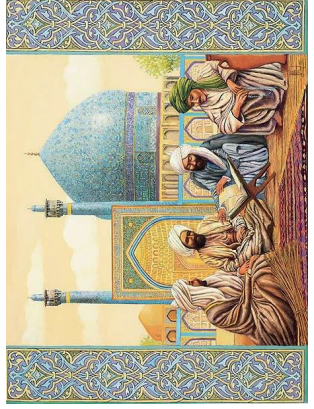
Dört Halife
Dönemi

Hız. Ebubekir
Dönemi

Hız. Ömer
Dönemi

Hız. Osman
Dönemi

Hız. Ali
Dönemi

Emevîler
Dönemi

Abbâsîler
Dönemi

Endülü's
Emevî Devleti

Benî Ahmer
Devleti

İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI

A) İSLAMİYET'İN DOĞUŞU SIRASINDA DÜNYANIN GENEL DURUMU

ASYA:

a. Siyasi Durum:

Asya, Avrupa ve Afrika'da Bizans, İran'da Sasaniler, Asya'nın güneyinde Hindistan, doğusunda Japonya, güney-doğu Asya'da Çin, Orta Asya'da Göktürkler vardı.

b. Din ve İnanış:

Bizans'ta → Hristiyanlık, Sasanilerde → Zerdüştlük, Hindistan'da → Veda inancı, Japonya'da ve Çin'de → Budizm, Taoizm ve Konfüçyüsçülük, Göktürkler ve çevresinde → Buda, Mani ve Göktanrı inançları vardı.

AVRUPA:

a. Siyasi Durum:

Avrupa, Kavimler Göçü'nün etkisiyle büyük karışıklıklar içindeydi. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ortaya çıkan barbar krallıklar (Franklar, Vizigotlar, Ostrogotlar) ile Macaristan'da Avar Türk devleti hakim iken Balkanlarda da Bizans egemenliği söz konusuydu.

b. Din ve İnanış:

Avrupalıların büyük çoğunluğu Hristiyandı. Katolik Kilisesi ve papalık etkin güçtü. Özellikle kilise örgütü barbar kavimleri hızla Hristiyanlaştırmaktaydı.

B) İSLAMİYETTEN ÖNCE ARABİSTAN (Cahiliye Dönemi)

İslamiyet Öncesi Arap Yarımadası

Coğrafi Konum

Asya'nın güneybatısında yer alan Arap Yarımadası'nda tarihsel ve dinsel açıdan en önemli bölge Hicaz'dır. Ticaret yollarının geçtiği önemli bir bölgedir. En önemli kentler Mekke ve Medine'dir.

Siyasal Yapı

Siyasal birlik yoktur. Kuzey'de Nebatlılar, Tedmürler ve Gassaniler, Güneyde de Saba, Himyeri ve Main devletleri vardır.

Dinsel Yapı

Putperestlik yaygın inançtır. Hristiyanlık ve Musevilik de vardır.

Ekonomik Yapı

Arabistan genelde tarıma elverişli olmadığı için, ticaret ve hayvancılık gelişmiştir. Özellikle kervan ticareti yaygındır.

Sosyal ve Kültürel Yapı

Kabile yaşantısı benimsenmiştir. Kabileler arasında kan davaları yaygındır.

- Araplar, yılın belli aylarında (haram aylar) aralarındaki savaşa son vererek Mekke'ye gelir, tapınakları ve putları ziyaret eder, kurbanlar keserlerdi. Ayrıca **Ukaz** panayırında alış - veriş yapar, spor, güzel konuşma ve şiir yarışmalarına katılırlardı. Bu olay Araplar arasında ulusal kültür ve bilincin doğmasına yardımcı olmuştur.

C) HZ. MUHAMMED, DÖRT HALİFE, EMEVİLER VE ABBASİLER DÖNEMLERİNDE İSLAMİYETİN YAYILIŞI

a. Hz. Muhammed Dönemi (610 - 632):

- Hz. Muhammed 571 yılında Mekke'de doğmuş, çocukluğu ve gençliği bu şehirde geçmiştir. Doğruluk ve dürüstlüğünden dolayı Mekkeliler Hz. Muhammed'e Muhammed'ül Emin, yani kendisine güvenilen Muhammed adını vermişlerdir.
- Hz. Muhammed İslam inancına göre kırk yaşında peygamber (**Nebi**), kırk üç yaşında da **Resul** (Allah'ın elçisi) olmuştur. Cebrail adlı melek, Hz. Muhammed'e Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetlerini getirmiştir.

Hira Mağarası

- Hz. Muhammed insanları İslam dinine davet etmeye başlamıştır. Kendisine ilk inananlar; eşi Hz. Hatice, yakın arkadaşı Hz. Ebubekir, azad ettiği kölesi Zeyd ve amcasının oğlu Hz. Ali'dir. Bunlara İlk Müslümanlar denilmiştir.

- İslam dininin Mekke’de yayılmasına Kureyş Kabilesi’nin ileri gelenleri şiddetle karşı çıkmış; müşrikler, İslamiyete karşı tavır alarak Müslümanlara baskı yapmaya başlamışlardır.
- Müslümanlara yapılan eziyet ve işkencenin artması üzerine önce Habeşistan’a (615), daha sonra da Akabe’de Hz. Muhammed’le görüşen Medinelilerin daveti üzerine Medine’ye göç edilmiştir. (622) Bu olaya **Hicret** denir.
- Hicretten sonra Müslümanlık daha çok kuvvet kazanmıştır. Medine’ye gelen Müslümanlar, müşriklerin baskılarından kurtularak inançlarını daha özgürce yaşamaya başlamışlardır. Başkanlığını Hz. Muhammed’in yaptığı ilk İslam Devleti’nin temelleri atılmıştır.
- İslamiyet, önce tüm Arabistan’a, sonra da çeşitli ülkelere yayılarak dünya dini haline gelmiştir. Hicret, aynı zamanda İslam takvimi olan Hicri Takvim’in başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

NOT

Hicretin ardından Hz. Muhammed, Medine’de yaşayanlarla bir sözleşme yaptı. Böylece Hz. Muhammed aynı topraklar üzerinde yaşayan insanların, dinleri, inançları ve idealleri aynı olmasa da uymaları gereken evrensel kuralları bu sözleşmeyle ortaya koymuş oldu. Bu sözleşme “Medine Sözleşmesi” olarak bilinir.

- **Bedir Savaşı (624):**

- Müslümanlar, Kureyşlilere ait ticaret kervanının geldiğini öğrenince kervanın yolunu kesmek için eyleme geçtiler. Böylece hem Mekke’de bıraktıkları malları yağmalayan Kureyşlilerden intikam alacaklar hem de zararlarını karşılayacaklardı.
- Bedir Kuyusu çevresinde yapılan savaş Müslümanlar kazanmıştır.
- İslam savaş hukukunun temel ilkeleri belirlenmiş (**Fidye ve Ganimet Kuralı**) ve Müslümanlar ilk zaferlerini kazanmıştır.

NOT

Bu savaş sonunda Mekkeli esirlerden okuma yazma bilenler, on Müslümana okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmıştır. Bazıları fidye karşılığı, bazıları da karşılıksız özgür bırakıldı. Ayrıca savaş sonunda elde edilen ganimetlerin beşte biri devlete bırakılırken, geri kalanı savaşa katılanlar arasında bölüştürülmüştür. Daha sonra bu uygulama bütün İslam devletlerinde kural haline gelmiştir.

- **Uhud Savaşı (625):**

- Mekkeliler, Bedir yenilgisinin öcünü almak için Medine üzerine yürüdüler. Savaş, Uhud Dağı önünde yapıldı. İlk saldırıda Mekke ordusu dağıldı. Ancak Müslüman okçu birliklerinin, zafer kazanıldığını düşünerek yerlerini terk etmesi üzerine Müslümanlar savaşı kaybettiler.
- Bu savaş sonucunda Müslümanlar önemli kayıplar vermelerine rağmen Mekkeliler, Müslümanlar üzerinde kesin bir üstünlük sağlayamamıştır. Ayrıca Mekkelilerle işbirliği yapan Medine’deki Beni Nadir Yahudileri şehirden çıkarılmış, Hz. Muhammed’in otoritesi kesinleşmiştir.

- **Hendek Savaşı (627):**

- Mekkeliler, Medine’den kovulan Yahudiler ve diğer bazı kabileler ile Müslümanlara karşı ittifak oluşturdular ve Medine’ye doğru harekete geçtiler. Medine önlerine geldiklerinde, Müslümanların şehrin etrafını hendeklerle çevirmiş olduğunu gördüler. Hendekleri aşmayı başaramadılar ve geriye döndüler. Bu başarı Müslümanların kendi topraklarını koruyacak bir güce ulaştıklarını göstermiştir.
- Mekkeliler, Müslümanlara bir daha saldırıda bulunmamıştır.
- Müslümanlar, savunma durumundan çıkarak İslamiyeti Medine dışında yaymayı hızlandırmıştır.

NOT

Hendek Savaşı Mekkelilerin son saldırı, Müslümanların ise son savunma savaşıdır.

- **Hudeybiye Barışı (628):**

- Hz. Muhammed, Müslümanlarca da kutsal sayılan Kabe'yi bir grup Müslümanla ziyaret etmek istedi. Fakat durumu kuşku ile karşılayan Mekkeliler buna izin vermediler. Yeni bir savaş tehlikesi Hudeybiye Barışı ile önledi.
- İslamiyet, Mekkeliler tarafından ilk kez tanınmış oldu.

NOT

Hudeybiye Antlaşması'nın maddeleri Müslümanların aleyhine gözükmesine rağmen, onların lehine sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle antlaşmaya göre, reşit olmayan Müslümanlar Medine'ye alınmayınca bu Müslümanlar Mekkelilerin kervanlarını yağmalamaya başlamışlardır.

Kendini Dene

Mekkelilerin müslümanları ilk defa siyasi bir güç olarak tanıdıkları olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hudeybiye Barışı
- B) Mekke'nin fethi
- C) Taif Savaşı
- D) Bedir Savaşı
- E) Hayber'in fethi

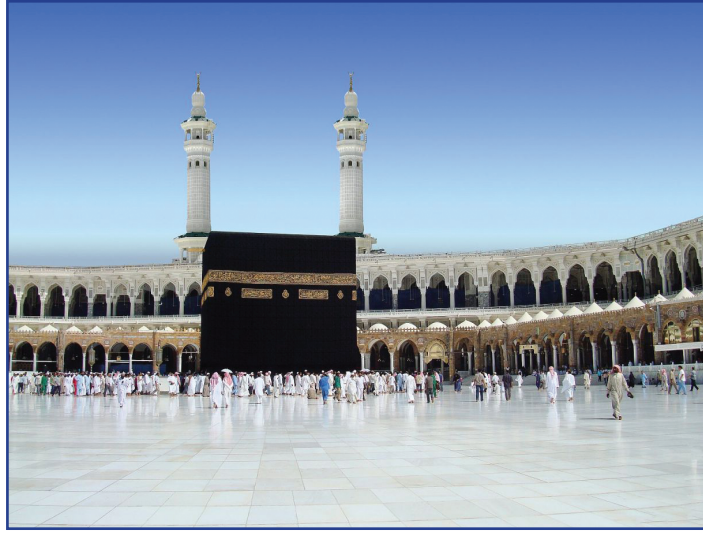
- **Hayber Kalesi'nin Fethi (629):**

- Hz. Muhammed, Hendek Savaşı'nda, Mekkelilerin yanında yer alan Hayber Yahudilerine karşı bir sefer düzenledi. Medine yakınlarındaki Hayber, Müslümanların eline geçti.
- Hz. Muhammed Hayber'i ele geçirerek hem ganimet elde etmiş, hem de Şam ticaret yolunu güvence altına almış oldu. Ayrıca Arap Yarımadası'ndaki Yahudi muhalefeti büyük ölçüde sona erdi.

Hayber Kalesi

- **Mute Seferi (629):**
  - Hz. Muhammed'in İslamiyet'e davet için gönderdiği elçi, Basra valisi tarafından öldürtülünce Zeyd komutasındaki bir orduyu vali üzerine gönderdi. Basra valisi Bizans'tan yardım istedi. Mute denilen yerde kalabalık Bizans ordusu ile yapılan savaşta önemli kayıplar veren İslam ordusunu Halid bin Velid topladı. Şiddetli bir saldırıyla Bizans ordusunu geri püskürterek ordusuyla Medine'ye döndü.
- **Mekke'nin Fethi (630):**
  - Kureyşliler, Hz. Muhammed yanlısı bir kabileye karşı savaşan başka bir kabileye yardım etmişti. Böylece Hudeybiye Antlaşması'nı bozmuşlardı. Bunun üzerine Mekke kuşatıldı. Mekkeliler kendilerini savunacak durumda ve cesaretle değillerdi. Bir çatışma olmadan Müslümanlar şehre girdi.
  - Kâbe putlardan temizlendi. Çok geçmeden Mekkelilerin büyük bir kısmı Müslümanlığı kabul etti.

Mekke'de Kâbe'nin genel görünüşü

- **Huneyn Savaşı ve Taif Seferi (630):**
  - Kureyşlilerin Müslüman olmasından sonra birçok Arap kabilesi de İslamiyeti seçmişti. Ancak İslamiyeti kabul etmeyen bazı kabileler, Müslümanlara karşı Huneyn Vadisi'nde toplandılar. Hz. Muhammed sefere çıktı. Putperest kabileler yenilgiye uğratıldı (630).
  - Aynı yıl Taif kenti kuşatıldı. Ancak burası alınamadı. Bir yıl sonra Taifliler de İslamiyeti kabul ettiler.
- **Tebük Seferi (631):**
  - Kuzeyden bir Bizans ordusunun Arabistan'a girmeye hazırlandığı haberinin alınması üzerine, Suriye'ye doğru yola çıkıldı. Fakat Tebük'e gelindiğinde haberin yanlışlığı anlaşıldı ve geri dönüldü.
- **Veda Haccı ve Hz. Muhammed'in Vefatı (632):**
  - Hz. Muhammed, hac görevini yerine getirmek için Mekke'ye gitti. Bu hac sırasında kalabalık Müslüman topluluğuna Arafat'ta bir konuşma yaptı. Hz. Muhammed'in yaptığı bu konuşmaya veda hutbesi denir.
  - Hz. Muhammed bu konuşmasında, Allah'tan başka bir ilah bulunmadığını, bütün Müslümanların kardeş olduğunu belirterek kadınlara iyi davranılmasını istedi ve Kur'an'ın tamamlandığını bildirdi.
  - Hz. Muhammed bu hacda Müslümanlara veda ettiği için veda haccı diye anılmıştır.

- Veda Haccı'ndan sonra Hz. Muhammed Medine'ye döndü ve bir süre sonra hastalanarak 632 yılında öldü.

Hz. Muhammed'in kabrinden bir görünüş

NOT

Hz. Muhammed Dönemi'nde İslam Devleti ve dini Arabistan'ın büyük bir bölümüne egemen olmuş; böylece Arap Yarımadası'nda dini ve siyasi birlik büyük ölçüde sağlanmıştır.

b. Dört Halife Dönemi (632 - 661):

- Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Ebubekir'le başlayan yeni döneme, İslam tarihinde Dört Halife Dönemi denir. Peygamberin görev ve sorumluluklarını üstlenen kişilere halife denir. İlk dört halife göreve bir tür seçimle geldikleri için, bu döneme **İslam Cumhuriyeti Dönemi** de denilmektedir.

Hz. Muhammed ve Dört Halife Devri'nde İslam fetihleri

Hz. Ebubekir Dönemi (632 - 634)

- Hz. Muhammed'in ölümüyle ortaya çıkan karışıklıkları önlemek için kesin tedbirler alınmıştır.
- Yemen'de ortaya çıkan yalancı peygamberleri ortadan kaldırmıştır. Bu harekate "**Ridde Harekatı**" denir.
- Zekat vermek istemeyenlerle savaşarak merkezi otorite sağlanmıştır. Dinsel ve siyasal birlik yeniden sağlanmıştır.
- Zeyd bin Sabit başkanlığında bir kurul Kur'an'ı kitap haline getirmiştir. Böylece; ayetlerin kaybolmaması ve Kur'an'ın özgünlüğünün korunması amaçlanmıştır.
- Sasanilerden Hire Beyliği alınarak Arap Yarımadası dışında ilk fetih gerçekleşmiştir.
- Bizans ordusuyla **Yermük Savaşı** (634) yapılmış; bu zaferle, ileride yapılacak büyük fetihlerin önü açılmıştır.

Hz. Ömer Dönemi (634 - 644)

- Bizans ordusu **Ecnadeyn Savaşı**'nda bozguna uğratılmış, Şam ele geçirilmiş, Kudüs teslim olmuştur. (636)
- İran'a giren İslam ordusu **Kadisiye (636)** ve **Nihavend (642) Savaşlarında** Sasani ordusunu yenerek İran'ı fethetmiştir.

NOT

İran'ın fethi tamamlanınca Müslümanlar, Horasan bölgesinde Türklerle komşu oldular.

- Amr İbn-ül As komutasındaki bir İslam ordusu Mısır seferine çıkmış, buradaki Bizans ordusunu yenerek Mısır'ı ele geçirmiştir. (641)
- Bu dönemde sınırların hızla genişlemesine paralel olarak devletin temel idari, askeri, adli ve mali örgütleri oluşturulmuş; böylece Arap-İslam devleti büyük ölçüde kurumsallaşmıştır.

Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulan devlet örgütleri şunlardır:

- Ülke toprakları yönetim birimlerine ayrılarak valilik sistemi kuruldu.
- Düzenli ordular ve ordugâhlar kuruldu.
- Adli sistem kurularak mahkemeler oluşturuldu ve illere kadılar tayin edildi.
- Beyt-ül mâl adı verilen ilk devlet hazinesi oluşturuldu.
- İkta sistemi kuruldu.

Örnek

Hz. Muhammed ve Hz. Ebubekir dönemlerinde vatandaşlar arasındaki anlaşmazlıklar, bizzat devlet başkanına başvurularda çözümlenirdi. Hz. Ömer zamanında ilk adli teşkilat olarak kadılık makamı kuruldu. Yargılama yetkisi kadılara verildi. Kadılar, yargılamayı İslam hukukuna göre yaparlardı.

Bu durum Arap - İslam Devleti ile ilgili olarak, aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olamaz?

- Devlet örgütlerinin oluşturulmaya başlandığının
- Siyasi ve adli işlerin birbirinden ayrıldığıının
- Teokratik bir yapıya sahip olunduğunun
- Adaletle önem verildiğinin
- İslam dünyasında ayrılıkların olduğunun

Çözüm

Verilen açıklamaya bakılarak, A, B, C ve D seçeneklerine ulaşılabilir. Ancak, İslam dünyasında ayrılıkların olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır.

YANIT E

H. Osman Dönemi (644 - 656)

- Kuzey Afrika'da Trablusgarp ve Tunus ele geçirilmiştir.
- Şam Valisi Muaviye ilk İslam donanmasını oluşturarak Kıbrıs'ı fethetmiştir. (649)
- Bizans donanması ile yaptığı **Zatü's Savâri Savaşı**'ni kazanmıştır. Bu savaş, Müslümanların ilk deniz zaferidir.
- Kuzeyde Azerbaycan ve Gürcistan, doğuda Horasan ve Harzem fethedilmiştir. Kafkasya'da Hazarlarla mücadele edilmiştir.
- Daha önce kitap haline getirilen Kur'an çoğaltılarak Mekke, Basra, Kûfe, Şam ve Mısır gibi önemli İslam merkezlerine gönderilmiştir. Amaç; ülkenin her tarafında aynı uygulamaların ve yasaların geçerli olmasını sağlamaktır.

NOT

H. Osman mensup olduğu Emevi soyuna çok bağlı idi. Bu nedenle kendi soyundan gelenleri devletin üst kademelelerine getirmiş ve bu durum, huzursuzluğa yol açmıştır.

H. Osman'ın şehit edildiği sırada okuduğu Kur'an – Topkapı Sarayı Müzesi

H. Ali Dönemi (656 - 661)

- H. Osman'ın öldürülmesinden sonra H. Ali halife oldu. Emevi soyundan olanlar, H. Ali'nin halifeliğini tanımadılar. H. Osman'ın öldürülmesinde onun etkili olduğu haberini yaydılar. Bu nedenle dönemi, dinsel ve siyasal iktidar mücadeleleri, savaşlar ve ayrılıklarla geçmiştir. Cihat etkinlikleri durmuştur.
- **Deve Olayı (Cemel Vakası) (656):**
  - H. Ali'ye karşı olan Peygamberin eşi H. Ayşe, ilk Müslümanlardan Talha ve Zübeyr, beraberindeki kuvvetlerle harekete geçtiler. Bunu üzerine iki taraf kuvvetleri Kufe'de karşı karşıya geldiler ve yapılan savaş H. Ali kazandı.

NOT

- Deve Olayı'nın en şiddetli çarpışmaları Hz. Ayşe'nin bindiği devenin etrafında gerçekleştiğinden bu olay Cemel Vakası (Deve Olayı) adıyla anılır.
- Cemel Vakası'ndan sonra devlet merkezi Medine'den Kûfe'ye taşınmıştır.

• Sıffin Savaşı (657):

- Hz. Ali'nin halifeliğine Şam Valisi Muaviye de karşı çıkıyordu. Cemel Vakası'ndan sonra Hz. Ali'ye karşı olan Emeviler, Muaviye'nin etrafında toplandılar. Hz. Ali ile Muaviye'nin ordusu Sıffin Ovası'nda savaştı. Ancak savaşın uzaması üzerine halife seçimi hakemlere bırakıldı. Fakat Muaviye'nin hakemi hile yaparak Muaviye'yi halife ilan etti.
- **Hakem Olayı** ile halifelik sorunu çözümlenemediği gibi daha büyük bir çıkmaza girdi. Müslümanlar üç gruba ayrıldılar:
  - * Hz. Ali'den yana olanlar (Şiiler)
  - * Muaviye'den yana olanlar (Emeviler)
  - * Hz. Ali ve Muaviye'ye karşı olanlar (Hariciler)
- Hz. Ali'nin Hariciler tarafından öldürülmesi ile Dört Halife Dönemi sona ermiştir. (661)

Örnek

Dört Halife Devri'yle ilgili olarak verilen aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Hz. Ebubekir - Kuran-ı Kerim'in kitap haline getirilmesi
- B) Hz. Ömer - Vezirlik kurumunun oluşturulması
- C) Hz. Osman - Kıbrıs'ın alınması
- D) Hz. Ömer - Kudüs'ün alınması
- E) Hz. Ali - Sıffin Savaşı'nın yapılması

Çözüm

Kur'an Hz. Ebubekir döneminde kitap haline getirilmiş, Kıbrıs Hz. Osman, Kudüs Hz. Ömer tarafından fethedilmiş, Sıffin Savaşı Hz. Ali zamanında yapılmıştır. Ancak, vezirlik makamı Hz. Ömer tarafından değil, Abbasiler tarafından oluşturulmuştur.

YANIT B

Kendini Dene

Hz. Ali Dönemi'nde fetihlerin durmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İslamiyet'in yayılma alanının genişlemesi
- B) Bizans'ın İslam Devleti üzerinde baskı kurması
- C) Yapılan savaşlarda başarısız olunması
- D) Ülkede iç karışıklıkların yaşanması
- E) Ordunun teknik donanım açısından yetersiz olması

Aşağıdaki açıklamaları okuyup yanlarına "D" veya "Y" yazarak doğru ya da yanlış olduğunu belirtiniz. Verilen bilgiler yanlışsa altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

1. Hicretten sonra Müslümanlık daha çok kuvvet kazanmıştır.
2. Uhud Savaşı ile Müslümanlar, Mekkeliler karşısında ilk zaferlerini kazanmıştır.
3. İlk dört halife göreve bir tür seçimle geldikleri için, bu döneme İslam Cumhuriyeti dönemi de denilmiştir.
4. Hz. Osman döneminde Kur'an kitap haline getirilmiştir.
5. Hz. Ebubekir döneminde yalancı peygamberler ortadan kaldırılarak ayaklanan kabilelerin isyanları bastırılmıştır.
6. Sınırların genişlemesine paralel olarak Hz. Ömer zamanında ilk devlet örgütleri oluşturulmuştur.
7. Hz. Ali zamanında ilk İslam donanması oluşturularak Kıbrıs fethedilmiştir.
8. Hz. Osman döneminde cihat etkinlikleri durmuştur.
9. Hz. Ömer tarafından Kur'an çoğaltılarak çeşitli İslam ülkelerine gönderilmiştir.
10. Hz. Ömer'in Mısır'ı almasıyla, İslamiyet Kuzey Afrika'da yayılmaya başlamıştır.
11. Siffin Savaşı sonucunda yaşanan Hakem Olayı ile İslam dünyasında ilk ayrılıklar ortaya çıkmıştır.

Örnek

Dört Halife Dönemi'nde;

- I. Arap Yarımadası dışında fetihlerde bulunulması
- II. Halifelerin seçimle iş başına gelmesi
- III. Kur'an'ın kitap haline getirilmesi

gelişmelerinden hangileri "cihat politikası" ile ilgilidir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III   D) I ve II   E) II ve III

Çözüm

Cihat, Müslümanların Allah adına İslamiyeti yaymak için yaptığı savaşlara denir. Dolayısıyla dört halife döneminde Arap Yarımadası dışında fetihlerde bulunulması, cihat politikası ile yakından ilgilidir. Halifelerin seçimle iş başına gelmesinin veya Kur'an'ın kitap haline getirilmesinin cihat politikası ile bir ilgisi yoktur.

YANIT A

c. Emeviler Dönemi (661 - 750):

- Hz. Ali şehit edildikten sonra Kûfeliler, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ı halife seçtiler. Muaviye de Şam'da halifeliğini ilan etti. Ancak daha fazla kargaşa çıkmasını istemeyen Hz. Hasan'ın halifeliği bırakarak Medine'ye çekilmesiyle İslam tarihinde Emeviler Dönemi başladı. Devletin kurucusu **Muaviye**, başkenti **Şam**'dir.

Emeviler Devleti'nin Fetihlerden Sonraki Sınırları

Arap - İslam devletinde Emeviler döneminde;

- Halifelik saltanat haline getirilmiştir. Böylece seçimle belirlenen halifelik, babadan oğula geçmeye başlamıştır.
- İstanbul ilk kez Araplar tarafından kuşatılmış (668); fakat kuşatmadan sonuç alınamamıştır.
- Kuzey Afrika'nın fethi tamamlanmıştır.

- Kuzey Afrika'daki Emevi egemenliğinin ardından Arap orduları İspanya'ya yönelmiş, Vizigotları **Kadiks Savaşı**'nda (711) yenilgiye uğratıp İspanya'yı fethederek ilk kez Avrupa'ya girmişlerdir.

Tarik bin Ziyad'ın İspanya'ya çıkışının temsili resmi

NOT

Müslüman Araplar, İspanya'ya "Endülüs" adını vermişlerdir.

- Avrupa'daki ilerleyiş Fransa'da Franklarla yapılan **Puvatya Savaşı**'na (732) kadar sürmüştür. Franklara Puvatya Savaşı'nda yenilmişler ve bu yenilgi ile Arapların batı yönündeki ilerlemeleri sona ermiştir.
- **Kerbela Olayı** (680) ile İslam dünyasında kesin ayrılıklar (Sünni - Şii) ortaya çıkmıştır.
- Türk bölgelerinin (Maveraünnehir) fethi gerçekleştirilmiş ve Türk - Arap savaşları yoğunlaşmıştır.
- İslam devleti bir "**Arap Devleti**" haline getirilmiş, Arap milliyetçiliği ve ırkçılığı ön plana çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak Arapça ilk kez resmi dil olmuş, ilk İslam parası bastırılmıştır. Fethedilen yerlerin halkı zorla Araplaştırılmaya çalışılmış, Arap olmayan Müslümanlara karşı **mevali (köle)** uygulaması yapılmıştır.
- Arap - İslam devleti en geniş ve doğal sınırlara bu dönemde ulaşmıştır.

Abdülmelik döneminde bastırılan dinar

Emevilerin Yıkılma Nedenleri:

- Ailelerini diğer Araplardan üstün tutarak Arap olmayan Müslümanları aşağılamaları ve bu tutumlarının kendilerine karşı olan muhalefeti güçlendirmesi
- Şiilerin halifeliği ele geçirme mücadelelerini sürdürmeleri
- Peygamberin amcası Abbas'ın soyundan gelenlerin Emevi yönetimine karşı mücadeleleri
- Fetihlerin durması
- Yukarıdaki nedenlerle Emeviler güç yitirirken Horasan'da ayaklanan Ebu Müslim, kuvvetleri ile Irak'a girdi. Emevilere karşı oluşturulan muhalefetin öncülüğünü Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın soyundan gelenler yapmaktaydı. Bu ayaklanmalar Ebu'l Abbas Abdullah'ın Kûfe'de Ebu Müslim tarafından halife ilan edilmesiyle son buldu. Emevi halifesi II. Mervan öldürüldü. Böylece Emevi Devleti sona erdi. (750)

Aşağıda halifeler ile dönemlerine ait bazı gelişmeler verilmiştir. Gelişmelerin başında bulunan harfi, ilgili olduğu halifenin önündeki noktalı bölüme yazarak doğru eşleştirmeyi yapınız.

Halifeler

- ..... Hz. Ebubekir
- ..... Hz. Ömer
- ..... Hz. Osman
- ..... Hz. Ali
- ..... Muaviye

Gelişmeler

- Sınırların genişlemesiyle ilk devlet örgütlenmesi gerçekleşmiştir.
- Kur'an kitap haline getirilmiştir.
- İslamiyette ilk ayrılıklar ortaya çıkmıştır.
- Halifelik saltanata dönüşmüştür.
- İlk İslam donanması oluşturularak Kıbrıs hethedilmiştir.

d. Endülü's Emevi Devleti (756 - 1031):

- Emevi ailesinden Abdurrahman tarafından İspanya'da kurulmuştur.
- Başkenti **Kurtuba**'dır.
- En parlak dönemini III. Abdurrahman zamanında yaşamıştır. III. Abdurrahman, halife unvanını da kullanınca X. yüzyılda İslam tarihinde aynı anda Abbasiler, Fatımiler ve Endülü's Emevilerinde olmak üzere üç halife ortaya çıkmıştır.
- Bilim ve güzel sanatlarda etkinlikler göstermiş, dış saldırılar sonunda yıkılmıştır.

e. Beni Ahmer Devleti (1232 - 1492):

- Endülüs Emevi Devleti'nin yıkılması ile Güney İspanya'da toplanan Müslümanlar tarafından kurulmuştur.
- Başkenti **Gırnata**'dır.
- Bu dönemde İspanya'da ileri bir Arap kültür ve uygarlığı oluşmuştur.
- Kültürel alanda gösterdiği başarıyı, askeri alanda gerçekleştirememiş, İspanya Devleti'nin kurulması ile siyasal bağımsızlığına son verilmiştir.

NOT

Beni Ahmer Devleti'nin yıkılmasıyla Arap - İslam varlığı Avrupa'da sona ermiştir. İspanya'da yaşayan Müslüman ve Yahudilerin Hıristiyanlarca katledilmesi üzerine, Osmanlı Padişahı II. Bayezid'in emriyle, sağ kalan Müslüman ve Yahudiler kurtarılarak Anadolu topraklarına yerleştirilmiştir.

Örnek

Emevi halifesi Muaviye ölünce oğlu Yezid halifeliğini ilan etmiş, Yezid'in halifeliğini kabul etmeyen Kûfeliler, Hz. Ali'nin küçük oğlu Hz. Hüseyin'i halifelğe getirmek için Kûfe'ye çağırışlardır. Ancak Hz. Hüseyin ve yanındakiler Kerbela yakınlarında şehit edilince İslam dünyasında baş gösteren ayrılıklar Hz. Ali taraftarları ve Muaviye taraftarları şeklinde kesin ayrılıklara dönüşmüştür.

Bu bilgilere göre Emeviler ile ilgili olarak;

- Halifeliğin saltanat şekline dönüştürüldüğü
- İslam dünyasındaki ayrılıkların kesinleştiği
- Hoşgörülü bir politika izlendiği

yargılarından hangilerine ulaşamaz?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III   D) I ve III   E) II ve III

Çözüm

Muaviye ölünce yerine oğlu Yezid'in geçmesi halifeliğin saltanat şekline dönüştüğünü, Kerbela Olayı da İslam dünyasında kesin ayrılıkların oluştuğunu göstermektedir. Ancak hoşgörülü bir politika izledikleri yargısına ulaşılamaz.

YANIT C

f. Abbasiler Dönemi (750 - 1258)

- Kurucusu Ebu'l Abbas Abdullah, başkenti **Bağdat**'tir.

Arap - İslam devletinde Abbasiler döneminde;

- Fetihlerden çok bilimsel ve kültürel gelişmeler ön plana çıkmıştır.
- En parlak dönemi **Harun Reşid Dönemi**'dir. Harun Reşid'den sonra yerine sırasıyla oğulları Emin, Memun ve Mutasım halife olmuştur. (Türklerin Talas Savaşı'nda Arapların yanında yer alması, Türklerin savaşçı niteliklerinin iyi olması ve Halife Mutasım'ın annesinin Türk asıllı olması gibi nedenlerle Abbasiler Türklerle iyi ilişkiler kurmuştur.)
- Arap ırkçılığı, yerini İslam kardeşliğine ve hoşgörü anlayışına bırakmıştır.
- Türklerle iyi ilişkiler başlamış, Türkler İslamiyet'e geçmiş ve devletin hizmetine girmiştir. Özellikle Mutasım zamanında Türkler, önemli devlet makamlıklarına ve ordu komutanlıklarına getirilmiştir.
- Mutasım, Türklerin Araplarla karışık savaşçı özelliklerini yitirmelerini önlemek amacıyla Türklerin yerleştirildiği **Samarra** denilen özel bir kent inşa ettirmiştir.

Samarra Şehri

- Doğu Anadolu'da bazı yerler Bizans'tan alınarak **Avasım** bölgeleri oluşturulmuştur. Bu bölgelere yerleştirilen Türkler, Bizans'a karşı İslamiyeti savunmak için savaşmış ve çıkan isyanların bastırılmasında Abbasilere yardımcı olmuştur.
- İlkçağ klasikleri Arapça'ya çevrilerek **İslam Rönesansı** başlamıştır. Bu gelişmede **Mutezile** görüşü etkili olmuştur.
- Avrupa ile ilk kez diplomatik ilişkiler kurulmuş ve elçiler gönderilmiştir.
- Akdeniz'de bazı adalar İslam egemenliğine girmiştir.
- İstanbul son kez kuşatılmıştır.
- Halifenin siyasal gücü azalmış ve dinsel lider olarak kalmıştır.

Zayıflama ve Yıkılışı:

- Mutasım'dan sonra başa geçen halifeler yönetimde başarılı olamadılar. Merkezi otorite zayıfladı. İmparatorluk topraklarında **Tavaif- i Müluk** denilen küçük devletler kuruldu.
Bu devletler;
  - Mısır'da Tolunoğulları ve İhşidiler
  - Horasan'da Tahiriler
  - Maveraünnehir'de Samanoğulları
  - Kuzey Afrika'da Aglebiler
  - Irak ve İran'da Büveyhoğulları'dır.
- Abbasiler XI. yüzyılın ortalarından itibaren İslam dünyasında yalnız dinsel lider olarak varlıklarını sürdürdüler. 1258 yılında İlhanlı Hükümdarı Hülagû Han, Bağdat'ı ele geçirerek Abbasi Devleti'ne son verdi.
- Abbasi ailesinden kurtulabilenler Mısır Kölemenleri tarafından korundular. Böylece halifelik Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethine (1517) kadar Abbasi ailesinde kaldı.

Kendini Dene

Abbasi Devleti ile ilgili olarak, aşağıdakilerin hangisinde I. de verilenin II. ye ortam hazırladığı savunulamaz?

I.	II.
A) Orta Asya egemenliği için Çin ile karşı karşıya gelinmesi	Talas Savaşı'nın yapılması
B) Eski Yunan eserlerinin Arapçaya tercüme edilerek İslam medreselerinde ders olarak okutulması	İslam Rönesansı'nın yaşanması
C) Harun Reşit'in oğullarının sırasıyla halife olması	Saltanat usulünün devam etmesi
D) Türklere idari ve askeri alanda önemli görevler verilmesi	Abbasiler ve Türkler arasında kültürel etkileşimin yavaşlaması
E) Merkezi otoritenin zayıflaması	Topraklarında Tavaifi Müluk devletlerinin kurulması

D) İSLAM KÜLTÜR VE UYGARLIĞI**İslam Uygarlığı'nın Oluşmasında Diğer Uygarlıkların Etkisi:**

Arap Yarımadası'ndan çıkan ilk Müslümanlar kısa zamanda, fethettikleri topraklarda eskiden yaşamış ve o sırada yaşamakta olan toplumların uygarlıklarından yararlanıp buna kendi katkılarını da ekleyerek daha ileri bir kültür ve uygarlık ortaya koymuşlardır. Böylece dünya uygarlığının gelişmesine de katkıda bulunmuşlardır.

Bilim ve düşünce alanındaki bu gelişmede Eski Yunan, Hindistan, İran uygarlıklarının etkisi olmuştur.

a. Devlet Yönetimi:

- Hz. Muhammed, İslam dininin peygamberi olması yanında Müslümanların yöneticisi, başkomutanı, başyargıcı ve baş imamı idi. Dinsel, yönetsel, hukuksal ve askeri bütün kararları kendisi ortaya koyardı. Ancak devlet işlerinde danışmaya büyük önem verirdi.
- Dört Halife Dönemi'nde halifeler seçimle belirlenirdi. İlk yönetim örgütü Hz. Ömer tarafından kuruldu. Onun zamanında ülke eyaletlere ayrıldı ve fethedilen yerlerin yönetimi komutanlara bırakıldı.
- Emeviler Dönemi'nde halifelik saltanat haline geldi. Eyaletler amilliklere (vilayet) ayrıldı. Emniyet, güvenlik ve haberleşme ile ilgili örgütler kuruldu.
- Abbasiler Dönemi'nde halifeler giderek devlet işlerinden uzaklaşınca Sasanilerden esinlenerek vezirlik makamı ile, devlet işlerinin görüşüldüğü divan teşkilatı kuruldu.

NOT

Emeviler döneminde posta ve istihbarat işlerini yürüten berid teşkilatı kurulmuştur.

b. Ordu ve Donanma:

- Hz. Muhammed Dönemi'nde düzenli bir ordu olmadığından tüm Müslüman erkekler asker sayılırdı. Hz. Muhammed aynı zamanda ordunun da komutanı idi.
- İlk düzenli ordu Hz. Ömer tarafından kuruldu. Ayrıca orduya ait kayıtların tutulması amacıyla Divan-ül Cünd kuruldu.
- Hz. Osman zamanında ilk İslam donanması oluşturuldu.
- Emeviler Dönemi'nde ordunun sayısı ve gücü arttı. Donanmaya önem verildi.
- Abbasiler Dönemi'nde orduda Türklere büyük yer verildi.

c. Eğitim ve Öğretim

- İslam düşünce yaşamının temeli Kur'an'dır. İslam bilimleri Kur'an'dan kaynaklanır.
- İslamiyetin ilk dönemlerinde öğretim camilerde yapılıyordu. Abbasiler Döneminde eğitim ve öğretime daha çok önem verildi ve açılan medrese ve kütüphanelerde bilimsel çalışmalar yapıldı. Bağdat kültür merkezi oldu.
- Yunan bilgilerinin eserleri Arapça'ya çevrilerek İslam dünyasında bilimsel çalışmalar geliştirildi. Bu çalışmalar özellikle Harun Reşid, Memun ve Mutasım zamanında en ileri boyutlara ulaştı.
- Harun Reşid Dönemi'nde zengin bir kütüphaneye sahip olan **Beytül - Hikme** adıyla ilim merkezi kuruldu. Bu dönemde matematik, astronomi ve fen bilimlerinde önemli ilerlemeler oldu. **İslam Rönesansı** yaşandı.

Beytül Hikme'den bir resim

d. Hukuk:

- İslam hukukunun temeli Kur'an-ı Kerim ve sünnettir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde yargılama kadınlara aitti.
- Abbasilerde **Divan-ı Mezalim** adalet işlerine bakardı.

e. Takvim:

- Hz. Ömer Dönemi'nde (642) Hz. Ali'nin önerisi ile peygamberin Mekke'den Medine'ye göçünü (622) başlangıç sayan **Hicri Takvim** kabul edildi.

f. Maliye ve Gelir Kaynakları:

- İslamlar önceleri Bizans ve Sasani (İran) paralarını kullandılar.
- İlk İslam parasını Emevi halifesi Abdülmelik bastırdı. Altın paraya dinar, küçüğüne de dirhem denirdi.
- Devlet hazinesine **Beyt - ül mâl** adı verildi. İlk devlet hazinesi Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulmuştur.

Başlıca Gelir Kaynakları:

- **Zekat ve sadaka:** Zengin Müslümanlardan alınan bir vergi olup, toplanan zekat ve sadaka yoksullara dağıtılırdı.
  - **Öşür:** Müslüman köylüden alınan 1/10 oranında ürün vergisidir.
  - **Haraç ve cizye:** Müslüman olmayan köylüden alınan ürün vergisine haraç, sağlıklı gayrimüslim erkeklerden askerlik yapmama karşılığı alınan vergiye cizye denirdi.
  - **Hums'u Şeri:** Savaşlarda elde edilen ganimetlerin 1/5'dir.
  - **Hayvan vergisi**
  - **Diğer devletlerden gelen vergi ve hediyeler**
- Yüksek dereceli devlet memurlarına maaş yerine toprak verilirdi. Bu kişiler, kendilerine verilen araziden aldıkları öşür ve haraçlarla geçinirdi.

g. Güzel Sanatlar:**1. Mimarlık:**

İslam mimarisi; Arap, Bizans, İran, Türk ve Hint mimari anlayışının karışımından oluşmuştur. Bu alanda cami, kervansaray, medrese, çeşme vb. yapılmıştır.

2. Süsleme sanatları:

İslamda resim ve heykel yerine oymacılık, kakmacılık, hat, minyatür ve arabesk denilen süsleme sanatı gelişmiştir.

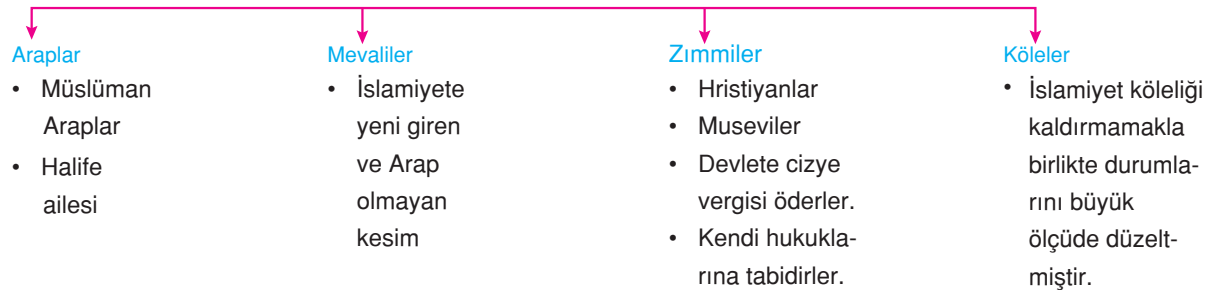
h. Ekonomi ve Ticaret:

- Arabistan, Yemen dışında tarıma elverişli değildi. Bu nedenle Araplar ticaretle uğraşmışlardır. İpek ve Baharat yollarını ellerinde tutmaya önem vermişlerdir. Dokumacılık, maden işlemeciliği, seramik, kağıt yapımı ekonomilerine katkıda bulunan önemli faaliyet alanları idi.

i. Sosyal Yapı:

İslam Devleti'nde halk dört sosyal sınıfa ayrılmıştır.

Bunlar;

- Emeviler Dönemi'nde Araplar kendilerini Arap olmayan diğer Müslümanlardan üstün görmüşlerdir. Arap olmayan Müslümanlar bu duruma tepki olarak kendi kimliklerini ve kültürlerini ön plana çıkarmak için çeşitli bilimsel ve kültürel eserler oluşturmuşlardır. (**Şuubiye akımı**)
- Abbasiler Dönemi'nde ise hoşgörü politikası izlenmiş ve Arap olmayan Müslümanlar devlet kademelerinde görev alabilmiştir. Bu durum Abbasi Devleti'nin siyasal ömrünün uzamasında etkili olmuştur.

İslam Uygarlığının Diğer Uygarlıklara Etkisi:

- İslam uygarlığının en çok etkilediği kıta Avrupa olmuştur.
- Özellikle Emeviler Dönemi'nde fethedilen İspanya ve doğu ile batının birleşme noktası olan Sicilya yüksek bir İslam kültür ve uygarlığının yaşandığı bölgeler olmuştur. Bu uygarlık Avrupa'ya şu yollarla yayılmıştır:
  1. İbn- i Sina, Farabi, İbn- i Rüşd gibi İslam bilim insanlarının yazmış olduğu eserlerin Arapça'dan Latince'ye çevrilmesi ile,
  2. İspanya ve Sicilya'daki İslam medreselerine Avrupa'dan gelerek burada eğitim gören öğrencilerle,
  3. Haçlı Seferleri ile
- Bu etkileşim Avrupa'nın aydınlanmasında, Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform gibi Avrupa'yı temelden değiştiren olayların yaşanmasında önemli etken olmuştur.

Etkinlik 5

Aşağıdaki açıklamaları okuyup yanlarına "D" veya "Y" yazarak doğru ya da yanlış olduğunu belirtiniz. Verilen bilgiler yanlışsa altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

1. X. yüzyılda İslam dünyası Endülüs Emevileri, Abbasiler ve Fatımiler olmak üzere aynı anda siyasal yönden üç kuvvet tarafından temsil edilmiştir.
2. Ben-i Ahmet Devleti'nin yıkılmasıyla Arap-İslam varlığı Avrupa'da sona ermiştir.
3. Abbasiler Arap ırkçılığı yaparak mevali politikası uygulamışlardır.
4. Emeviler Türkler için Samerra denilen özel bir kent oluşturmuşlardır.
5. Abbasiler döneminde divan teşkilatı kurularak vezirlik makamı oluşturulmuştur.
6. İslam devletinde Müslümanlardan öşür, gayrimüslimlerden haraç ve cizye vergisi alınmıştır.
7. İslam - Arap devletlerinde en az gelişen sanat dalı resim ve heykeltirlik.

E) TÜRK VE İSLAM BİLGİNLERİ

- İslam dini insanların sadece inanç dünyasını etkilemekle kalmamış, siyaset, ekonomi, sanat, bilim ve düşünce gibi hayatın tüm alanlarını da etkilemiş ve geliştirmiştir. Türkler İslamiyeti kabul etmeleriyle birlikte devraldıkları mirası geliştirmişler, siyasi alanda olduğu gibi bilimsel alanda da medeniyetin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.
- İslam dünyasındaki bilimsel gelişmeler, Moğol istilası ve Endülüs'teki İslam devletlerinin saldırılar sonucunda yıkılmasından sonra olumsuz etkilenmiştir.
- İslam dünyasında, dini bilimler ve fen bilimleri birbirinden ayrı düşünülmeyp tam aksine birbirini tamamlayan bilimler olarak kabul edilmiştir. Ancak öğrenmede ve araştırmada kolaylık sağlamak amacıyla bilimler, İslami, sosyal ve fen bilimleri şeklinde gruplandırılmıştır.

Biruni**Farabi****İbn-i Sina****1. İslami Bilimler:**

- Kur'an - ı Kerim'in ve İslam dininin doğru şekilde anlaşılması için yapılan çalışmalar sonucunda İslami bilimler doğmuştur.

Bu bilimler şunlardır:

Tefsir: Kur'an - ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan bilimdir. Bu bilimle uğraşanlara müfessir denir.

Hadis: Hz. Muhammed'in Müslümanları aydınlatmak için söylediği sözlere hadis denir. Bu konularla ilgili bilime de hadis bilimi denir. Hadis, Kur'an - ı Kerim'den sonra İslam dininin ikinci ana kaynağıdır. Hadis bilimiyle uğraşanlara muhaddis denir.

Fıkıh: İslam hukukudur. Fıkıh'ın dayandığı ana kaynaklar Kur'an ve hadislerdir. Bu bilimle uğraşanlara fakih denir.

Kelam: Allah'ın birliğini, sıfatlarını, peygamberlik ve ahiretle ilgili konuları akıl ve mantık yoluyla ispat eden bilimdir.

Tasavvuf: Allah'ı tanımayı ve ona kalp yoluyla yaklaşmayı amaç edinen bilim dalıdır.

Kıraat: Kur'an-ı Kerim'in doğru okunmasını sağlayan bilimdir.

2. Sosyal ve Fen Bilimleri:

- Kimya, matematik, tıp, felsefe, astronomi, eczacılık ve fizik gibi bilimler okutulmuştur.
- Müslümanlar bu bilimleri İran, Hint ve Mısırlılardan almışlardır.

Örnek

- Kur'an'ın açıklanması ve yorumlanması
- Peygamberin çeşitli konulardaki sözleri ve davranışları
- İslam hukuku

Yukarıdaki açıklamaların ilgili olduğu İslami bilimle eşleştirilmesi, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	Fıkıh	Hadis	Tefsir
A)	I	III	II
B)	III	I	II
C)	II	III	I
D)	I	II	III
E)	III	II	I

Çözüm

Tefsir Kur'an'ın açıklanması ve yorumlanması, hadis peygamberin çeşitli konulardaki söz ve davranışları, fıkıh da İslam hukukudur.

YANIT E

NOT

Avrupa'da Avicenna adıyla tanınan İbn-i Sina'nın El Kanun Fi't - tıp adlı eseri 500 yıl süreyle Avrupa'da temel tıp kitabı olarak okutulmuştur.

NOT

İslâm felsefecilerinden Farabi'ye ikinci öğretmen anlamında "Muallim-i Sani" denilmiştir.

BİLİM İNSANININ ADI	YAŞADIĞI DÖNEM	BAZI ESERLERİ	GENEL ÖZELLİKLERİ	ÇALIŞTIĞI ALANLAR
Farabi	870 - 950	Kitab - ül Musiki İhsau'l - ulum	Müzik üzerinde ilk yazılmış eserdir. İlimlerin tarif ve tasnifini yapar.	Müzik, Fizik, Felsefe, Psikoloji
Gazali	1058 - 1111	İhyâ'ü - Ulûmi'd Din El-Munkizu-Mine'd Dalâl Mekâsîdu'l - Felâsife	İnanç, ibadet ve tasavvufa dair konuları ele alır. Düşünce hayatından bahseder. Felsefenin mahiyetini ele alır.	Felsefe, Hukuk, İlahiyat
İbn-i Sina	980 - 1037	Aş - Şifa El-Kanun fi't - tıp	Büyük ansiklopedik bir eserdir. Tibbin bütün yasalarını ele alır.	Tıp, Eczacılık, Felsefe
Taberi	838 - 923	Târihu'l-Ümen ve'l-Müülük	Kendi zamanına kadar olan olayları ele alır.	Tarih, Tefsir, Tıp, Matematik
İbn-i Rüşd	1126 - 1198	Tehafütü't Tehafüt Makela fi'l Mizac	Felsefenin temeli üzerine yapılan çalışmalardır.	Felsefe, Fıkıh, Tıp, Matematik, Kelâm
El İdrisi	1100 - 1165	El Kitabür - Rücari Kitabü'l Memalik ve'l Mesalik	Farklı ülkelerin özelliklerinden bahseden bir eserdir.	Coğrafya ve Eczacılık
İbn-i Fadlan	10. yüzyıl	İbn-i Fadlan Seyahatnamesi	921 - 922 tarihlerindeki Türk ülkelerini anlatır.	Coğrafya, Diplomasi

1. Hz. Muhammed, Medine'ye göç ettiğinde kentte yaşayanların görüşünü alarak, Yahudi ve Hıristiyanların da haklarını gözeterek, yönetim ile ilgili düzenleme yaptı. Yapılan bu düzenleme, herkesin hak ve görevlerini belirliyor, kan davasını yasaklıyor, adalet ve askeri işlerde tek yetkinin devlet başkanında toplanması hükümlerini içeriyordu.

Buna göre, Hz. Muhammed'in düzenlemesi ile ilgili;

- I. Demokratiktir.
II. Anayasa özelliği taşımaktadır.
III. Eski gelenekleri korumaktadır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II   B) Yalnız III   C) I ve II
D) I ve III   E) II ve III

2. Şam Valisi Muaviye, kendisini halife ilan etmekle kalmamış, kendisinden sonra oğlu Yezit'i halife ilan etmiş ve bunu da herkese kabul ettirmiştir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Halifeliğin saltanata dönüştüğünün
B) Aileler arasında iktidar mücadelesi olduğunun
C) Adaletle önem verildiğinin
D) Hoşgörüyü dayalı bir politika izlendiğinin
E) Fetih hareketlerinin hızlandırılmak istendiğinin

3. **Arap - İslam Devleti'nde;**

- I. Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara mevali (köle) adını vermesi
II. Hz. Ali döneminde Müslümanlar arasında iç çatışmalar yaşanması
III. Abbasilerin ırk ayrımı politikasına son vererek eşitlik (ümme) anlayışını getirmesi

uygulamalarından hangileri, Türklerin İslamiyeti benimsemelerini kolaylaştırmıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I, II ve II
D) Yalnız III   E) I ve III

4. **Emevilerin özelliklerinden bazıları şunlardır:**

- I. Kuzey Afrika'nın fethinin tamamlanmasıyla, Akdeniz'de üstün duruma geçilmesi
II. İstanbul'un kuşatılması
III. Maveraünnehir'in ele geçirilmesi

Bunlardan hangilerinin, Ortaçağ Avrupası'nda kapalı pazar ekonomisinin oluşmasında etkili olduğu ileri sürülebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

5. İslam tarihinde Emevilerin son dönemlerinde ülkenin çeşitli yerlerinde ayaklanmalar çıkmıştır.

Aşağıdakilerden hangisinin bu ayaklanmaların çıkmasında etkili olduğu savunulamaz?

- A) Emevilerin Arap milliyetçiliği politikası izlemesi
B) Devlet makamlarına Emevi ailesi dışında yönetici getirilmesi
C) Şiilerin halifeliği ele geçirme mücadelesini sürdürmesi
D) Devletin çok geniş sınırlara ulaşmasıyla merkezi otoritenin zayıflaması
E) Askeri ve sivil örgütlerin oluşturulması

6. İslamiyeti kabul eden Arap olmayan bilim ve düşünce adamları, eski ve yüksek kültürleriyle Araplardan üstün olduklarını iddia ederek, bu iddialarını ispat etmek için eserler yazmışlardır. Bu akıma İslam tarihinde "Şuubiye hareketi" denir.

Bu akımın ortaya çıkmasında, aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkili olduğu savunulabilir?

- A) Hukuk kurallarının şeriata dayalı olması
B) Cihat etkinliklerinin yavaşlaması
C) Emevilerin milliyetçiliği ve ırkçılığı ön plana çıkarması
D) Abbasilerin hoşgörülü bir yönetim uygulaması
E) İslamiyette farklı mezheplerin ortaya çıkması

7. Emeviler döneminde İslam devleti en geniş sınırlara ulaşmış, fethedilen yerler hızla Müslümanlaşırken, Kuzey Afrika aynı zamanda Araplaşmıştır. Fakat İran ve Türkistan bölgeleri İslamiyeti kabul etmesine rağmen Arap kültürünü benimsememiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedenidir?

- A) Emevilerin Arapları diğer Müslümanlardan üstün tutması
- B) Bu bölgelerin eski ve köklü bir kültüre sahip olması
- C) Emevilerin Türk ve İranlılarla ilişkilerinin az olması
- D) Bu bölgedeki Emevi fetihlerinin kalıcı olmaması
- E) Emevilerde güçlü bir merkezi yapının olması

8. İslam kültür ve uygarlığı ile ilgili verilen aşağıdaki gelişmelerden hangisinde, I. de verilenin II. ye ortam hazırladığı **savunulamaz?**

I.	II.
A) Ülke sınırlarının genişlemesi	İlk devlet örgütlerinin oluşturulması
B) Fethedilen yerlerin yönetiminin komutanlara bırakılması	İkta sisteminin uygulanması
C) Abbasilerin yönetimi ele geçirmesi	Devlet merkezinin Bağdat'a taşınması
D) Kerbela Olayı'nın yaşanması	İslam dünyasında kesin ayrılıkların oluşması
E) İspanya'da İslam egemenliğinin sona ermesi	Halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçmesi

9. **Abbasi Devleti'nde emir-ül ümeraların askeri ve idari yetkilerinin giderek artması, aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkili olmuştur?**

- A) Ülkenin parçalanması
- B) Fetih hareketlerinin hızlanması
- C) Askerliğin meslek haline gelmesi
- D) İslamiyette ayrılıkların başlaması
- E) Arap ırkçılığının ortaya çıkması

10. Her gelişmeye ve ilerlemeye açık olan İslamiyet özellikle bilim, sanat ve düşünce alanlarındaki gelişmeleri teşvik etmiş, Müslümanlar ele geçirdikleri bölgelerde karşılaştıkları değişik medeniyetleri, İslam çerçevesi içinde kaynaştırıp bütünleştirmişlerdir.

Bu durumun Abbasiler döneminde aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı ileri sürülebilir?

- A) Avasım illerinin oluşturulması
- B) İslam Rönesansı'nın yaşanması
- C) Başkentini Bağdat'a taşınması
- D) Samerra kentinin kurulması
- E) Tavaif-i Müluk devletlerinin kurulması

11. **İslam sanatı ile ilgili bilgilerden bazıları şunlardır:**

- I. Resim ve heykelticiliğin yasaklanması diğer süsleme sanatlarının gelişmesini sağlamıştır.
- II. Avrupa'da İslam mimarisi gelişmiştir.
- III. İslam mimarisi; Bizans, İran ve Türk mimarilerinin etkileri ile gelişmiştir.

Bunlardan hangilerinin, İslam devletinin sınırlarının genişlemesiyle ilgili olduğu ileri sürülebilir?

- A) I ve II
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

12. Abbasilerin Helenistik bilimsel eserlerden yaptıkları çeviriler daha sonra Avrupalıların skolastik düşünceden kurtulmalarında önemli bir etken olmuştur.

Bu bilgiye bakılarak;

- I. Abbasiler ve Avrupalılar arasında kültürel etkileşim yaşandığı
- II. İslamiyetin bilime ve akılcı düşünceye karşı olmadığı
- III. Avrupalıların İslam uygarlığından etkilendiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız III
- B) I ve II
- C) I, II ve III
- D) I ve III
- E) II ve III

1. Hz. Muhammed'in Hicret'in ardından Medine'de yaşayan Yahudilerle yaptığı bu vatandaşlık sözleşmesinin içeriğine bakılarak bir anayasa özelliği taşıdığı ifadesine varılabilir. Yapılan düzenlemelerde kentte yaşayanların görüşünün alınması, Yahudi ve Hristiyanların da haklarının gözetilmesi de demokratik yönünü ortaya koymaktadır. Fakat eski geleneklerin korunduğuna dair bir açıklama yer almamaktadır.

YANIT C

2. Muaviye'nin ölmeden önce oğlunu veliaht tayin etmesi ve o öldükten sonra yerine oğlu Yezid'in halife olmasıyla, halifelik babadan oğula geçen saltanata dönüşmüştür.

YANIT A

3. Hz. Ali zamanında Müslümanlar arasında yaşanan iç çatışmalar, Türklerin İslamiyeti benimsemeleri üzerinde etkili olmamıştır. Diğer taraftan Emevilerin ırkçılık yaparak Arap olmayan Müslümanları mevali (köle) olarak nitelendirip onlara kötü davranmaları Türklerin İslamiyete geçişlerini engellemiştir. Fakat Abbasilerin Emevilerin güttüğü Arap milliyetçiliği politikasını terk ederek onun yerine ümmetçilik anlayışını benimsemeleri, Arap olmayan Müslümanlara iyi davranmaları Türklerin İslamiyeti benimsemelerini kolaylaştırmıştır.

YANIT D

4. Emevilerin Kuzey Afrika'nın fethini tamamlaması ve ardından İspanya'yı da fethetmesiyle Akdeniz ticaret yolları İslam - Arapların eline geçmiş ve bu da Ortaçağ Avrupası'nda ticaretin gelişmemesi, kapalı bir pazar ekonomisinin oluşmasında etkili olmuştur.

YANIT A

5. Emevilerin Arap milliyetçiliği politikası izleyerek devlet makamlarına Emevi ailesi dışında yönetici getirmesi, Şiiilerin halifeliği ele geçirme mücadelesinin sürmesi ve devletin çok geniş sınırlara ulaşmasıyla merkezi otoritenin zayıflaması ülkenin çeşitli yerlerinde ayaklanmalar çıkmasında etkili olmuştur. Askeri ve sivil örgütlerin oluşturulması teşkilatlanma çalışmaları ile ilgili olup Emevilerin son zamanlarında çıkan ayaklanmalarla bir ilgisi yoktur.

YANIT E

6. Arap olmayan Müslüman bilim ve düşünce adamlarının kendi kültürlerini ortaya koymak ve Araplardan daha üstün olduklarını ispatlamak amacıyla başlattıkları şuubiye akımı, Emevilerin izlediği Arap ırkçılığı politikasına bir tepkidir.

YANIT C

7. Emeviler fethettikleri yerlere İslamiyeti yayarken kimi yerlerin Araplaşmasına da yol açmıştır. Örneğin Kuzey Afrika Müslümanlaşırken aynı zamanda da Araplaşmıştır. Aynı durumun İran ve Türkistan'da görülmemesi, İslamiyeti kabul etmelerine rağmen bu bölgelerin Arap kültürünü benimsememesi, eski ve köklü bir kültüre sahip olmalarının sonucudur.

YANIT B

8. Ülke sınırlarının genişlemesiyle ilk devlet örgütleri oluşturulmuş, fethedilen yerlerin yönetiminin komutanlara bırakılmasıyla ikta sistemi uygulanmış, Abbasilerin yönetimi ele geçirmesiyle devlet merkezi Bağdat'a taşınmış, Kerbela Olayı ile de İslam dünyasında kesin ayrılıklar oluşmuştur. Ancak İspanya'da İslam egemenliğinin sona ermesiyle halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçmesi arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Halifeliğin Osmanlılara geçmesi Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda gerçekleşmiştir.

YANIT E

9. Abbasilerde merkezi otoritenin zayıflaması ve emir-ül ümeraların askeri ve idari yetkilerinin giderek artması, imparatorluk topraklarında Tavaif-i Müluk adı verilen devletlerin kurulmasına ve ülkenin parçalanmasına neden olmuştur.

YANIT A

10. İslam dininin bilim, sanat ve düşünce alanlarındaki gelişmeleri teşvik etmesi, her türlü gelişme ve ilerlemeye açık olup farklı medeniyetlerin kültürlerinden yararlanıp onları İslam çerçevesi içinde kaynaştırıp bütünleştirmeleri, Abbasiler döneminde İslam Rönesansı'nın yaşanmasına ortam hazırlamıştır.

YANIT B

11. İslam mimarisinin Bizans, İran ve Türk mimarilerinin etkileri ile gelişmesi ve Avrupa'da gelişme göstermesi, İslam devletinin sınırlarının genişlemesiyle ilgilidir. Ancak resim ve heykeltıraşlığın putatapıcılığı geri getirir kaygısıyla yasaklanması oymacılık, kakmacılık, hat ve arabesk gibi süsleme sanatlarının gelişmesine yol açmış olup bu durumun sınırların genişlemesiyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

YANIT D

12. Verilen açıklamaya bakılarak; Avrupalıların İslam uygarlığından etkilendiği, dolayısıyla Abbasiler ile Avrupalılar arasında kültürel etkileşim yaşandığı ve İslamiyetin bilime ve akılcı düşünceye karşı olmadığı yargılarına ulaşılabilir.

YANIT C